

Zajęcia w zróżnicowanej grupie

■ Monika Chodorowska

Zerówką jestem związana „od zawsze”. Już w czasie praktyk najpierw trafiłam do grupy „0”; moim pierwszym zajęciem też było wychowawstwo w tej grupie.

Od pięciu lat jestem wychowawczynią grupy sześciolatek w przedszkolu integracyjnym. Chciałabym przedstawić działania, jakie podjęłam, aby uzyskać jak najlepsze efekty w pracy w grupie zróżnicowanej wiekowo, intelektualnie i pod względem sprawności.

Obserwacje

W zaplanowaniu zadań edukacyjnych na każdy rok bardzo pomaga mi wstępna obserwacja dzieci. Rokrocznie, kiedy jest już po rekrutacji i wiadomo, kto będzie w przyszłym roku w najstarszej grupie, zaczynam poznawać dzieci. Obserwuję je, kiedy tylko jest ku temu okazja:

- w szatni,
- kiedy rozstają się z bliskimi,
- w ogródku podczas zabaw,
- na wspólnych uroczystościach,
- na zajęciach „czwartkowego przedszkola”¹,
- podczas zabaw popołudniowych i w innych sytuacjach.

Te obserwacje pomagają mi zaplanować pracę. Dzięki nim wiem, zanim jeszcze rozpocznie się rok szkolny, że np. Zuzia bardzo dobrze wycina, a Maja to „osóbka”, która na każdy temat ma swoje zdanie i trzeba wiele się natrudzić, by przekonać ją o zasadności niektórych działań. Gosia natomiast lubi wędrować po sali, nie wie, czym się zając w czasie przeznaczonym na zabawę. Zauważyłam, że Wojtek w kontakcie z Michałkiem nie umie się odnaleźć, ale świetnie bawi się z Kubą.

Moje spostrzeżenia pozwalają mi zaplanować działania w taki sposób, by dobrze zintegrować grupę. Każdy rok jest inny, przychodzą nowe dzieci, ale obserwacje są jednakowo cenne. Dzięki nim wiedziałam, że tegoroczna grupa będzie bardzo zróżnicowana.

Byli w niej:

- bardzo inteligentny chłopiec, który od początku umiał płynnie czytać i liczyć, a nawet mnożyć,
- chłopiec nadpobudliwy,
- dwoje dzieci z orzeczeniem o autyzmie,
- chłopiec, który nie mówi,
- dziewczynka po porażeniu mózgowym,
- i inne, zdrowe dzieci.

¹ Czwartkowe przedszkole – to cotygodniowe zajęcia dla dzieci ze wszystkich grup wiekowych, odbywające się, jak sama nazwa sugeruje, w czwartki. Pomysłodawcą jest dyrektorka Społecznego Przedszkola Integracyjnego STO w Warszawie, Anna Florek. Każdy z wychowawców prowadzi podczas tych spotkań swój własny, zaproponowany przez siebie cykl zajęć, zaspokajający różne potrzeby rozwojowe dzieci. Dzięki specjalnie przygotowanym biletom, dzieci wybierają zajęcia, w których mają ochotę uczestniczyć.

Podjęte działania

W realizacji zadań edukacyjnych bardzo pomogły mi:

- zajęcia w grupkach,
- kartki z aktywnościami,
- plany aktywności,
- kontrakty behawioralne,
- książka komunikacji,
- plany edukacyjne.

Zajęcia w grupkach

Zajęcia w grupkach to model pracy zaproponowany przez Annę Florek, a wzorowany na jednej z form pracy według Marii Montessori. Grupa jest dzielona na mniejsze grupki, w zależności od sytuacji. Czasami są to dwie grupy liczące po siedmioro dzieci, a czasami cztery liczące po czworo. Uczestnicy grupek często się zmieniają, co wpływa na lepsze poznanie się dzieci i daje możliwość zaistnienia w innych zespołach. Ponadto, praca w mniejszych grupkach pozwala: objąć uwagę każde dziecko, cierpliwie wysłuchać, ze spokojem odpowiedzieć na zadawane pytania, przyjść z pomocą każdemu, kto ma trudności. Dzieci ze specjalnymi potrzebami wymagają świadomego aranżowania sytuacji.

Sytuacja 1

W grupce znajduje się chłopiec, który nie mówi, ale doskonale rozumie pytania. Dzięki zajęciom w grupkach, mam czas na porozumienie się z nim za pomocą książki komunikacji zawierającej *piktogramy*² lub wykorzystać elementy innego sposobu komunikacji (Makaton³). Chłopiec podczas zajęć wyszukuje obrazki, za pomocą których porozumiewa się z wychowawcami i dziećmi. Mam również czas na zadanie pytania w taki

sposób, by chłopiec wskazał lub potwierdził ruchem głowy prawidłową odpowiedź.

Kontrakt behawioralny

² Piktogramy to system znaków obrazkowych (biała figura na czarnym tle) przeznaczony dla osób niemówiących, pomaga w komunikacji i ułatwia kontakt z otoczeniem. Do książki komunikacyjnej wklejamy poznawane przez dziecko piktogramy. Dziecko wskazuje w swojej książce odpowiedni znak, ich ciąg lub układa z nich zdania (stosownie do swoich możliwości i umiejętności) w trakcie rozmowy. Wskazany znak jest odpowiednikiem wypowiedzianego słowa.

³ Makaton – program rozwoju komunikacji, obejmuje znaki manualne, graficzne, przestrzenno-dotykowe. Celem posługiwania jest: podstawowa komunikacja, pomoc w rozumieniu, rozwój umiejętności językowych, ułatwienie interakcji społecznych, pomoc w budowaniu relacji, wyrównywanie szans życiowych.

Sytuacja 2

W grupie znajduje się dziecko autystyczne. Jest często rozproszony, nie śledzi tematu zajęć. Mam możliwość kilkakrotnego powtórzenia pytania, uzyskania prawidłowej odpowiedzi i nagrodzenia jej (*kontrakt behawioralny* – tabliczka z zapisanym poleceniem do wykonania i miejscem na punkty, po zdobyciu których dziecko otrzymuje nagrodę w formie słownej i rzeczowej).

Sytuacja 3

W zajęciach uczestniczy dziecko pięcioletnie i dziecko nadpobudliwe. Nie mogą usiedzieć spokojnie przez dłuższą chwilę, rozmawiają podczas zajęć. Mam możliwość zorganizowania zajęć tak, by zapewnić im odpowiednią dawkę ruchu, dając tym właśnie dzieciom dodatkowe zadania, stawiając dodatkowe pytania.

Sytuacja 4

W zajęciach uczestniczy dziecko po przebytym porażeniu mózgowym. Nie zawsze rozumie pytania, nie zawsze odpowiada prawidłowo. W wypadku, gdy nie rozumie pytania lub nie zna na nie odpowiedzi, ma czas na zapytanie kolegów i powtórzenie odpowiedzi.

Sytuacja 5

W grupce jest bardzo inteligentny chłopiec. Dostaje trudniejsze zadania, które też wymagają czasu, by im sprostać. Ma możliwość zaistnienia w grupie, czytając np. opowiadanie, bajkę czy wiersz. Ma bardzo ciekawe skojarzenia z omawianym tematem. Możemy w spokoju wysłuchać jego uwag.

Praca w małych grupkach pozwala widzieć więcej: zauważam zagubienie dzieci, rozproszenie, wychwytyuję błędy. Mam możliwość sprawdzenia wiadomości, utrwalenia ich, skorygowania błędów. Dzieci nie muszą długo czekać na swoją kolej odpowiedzi, są częściej pytane i dzięki temu lepiej znają omawiany materiał. Mam okazję należnego docenienia wysiłków dzieci. Mogę obejrzeć dokładnie

każdą wykonaną pracę, w każdej znaleźć coś godnego zauważenia i podkreślenia.

Kartki z aktywnościami

W czasie, gdy jedna grupa ma zajęcia dydaktyczne, druga bawi się, przedtem wybierając tzw. *kartki z aktywnościami*⁴. Dzieci wybierające zabawy są pod opieką drugiego wychowawcy. Kartki z aktywnościami pomagają im wybrać zabawę i miejsce dla niej. Każdego dnia wychowawcy wymieniają karty z aktywnościami na inne. Dobierają je tak, aby dzieci miały możliwość pobawić się w różnych miejscach i z różnymi kolegami.

Kartki z aktywnościami

Często obserwuję taką sytuację: w momencie, gdy jedna grupa pracuje, ta, która z założenia powinna się bawić, z dala przysłuchuje się zajęciom. Taka postawa także zachęca do udziału w zajęciach, rodzi pomysły, rozbudza wyobraźnię.

Plany aktywności

Dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych zwykle mają trudności z zorganizowaniem sobie czasu wolnego i wybraniem aktywności. Często w ogóle o tym nie pamiętają, wędrują po sali bez celu. Nie umiając nawiązać kontaktu z innymi dziećmi, nie umiając się bawić, pozostają samotne, bezczynne i nieustannie zależne od nauczycieli i rodziców. Aby pomóc im nauczyć się bawić, nawiązać kontakty, zostały skonstruowane tzw. „plany aktywności”, z których korzystamy już od kilku lat. Są to fotogra-

⁴ Kartki z aktywnościami to małe, zafoliowane zdjęcia kącioń zabawy i pracy z sali zerówki. Powstały z potrzeby ułatwienia dzieciom podjęcia decyzji o charakterze działań w czasie wolnym od zajęć dydaktycznych.

ficzne lub pisemne instrukcje, dzięki którym dzieci otrzymują jasną informację o rodzaju czynności, które mają wykonać. Nauka posługiwania się takim planem jest prowadzona bez wypowiedzi słownych, wyłącznie za pomocą *podpowiedzi manualnych*⁵ po to, by prawie całkowicie usamodzielić dziecko.

Stworzyliśmy również plan aktywności dla dziecka nadpobudliwego, które nie potrafiło zorganizować sobie czasu wolnego i przeszkadzało innym, biegając, potrącając ich, krzycząc. Do tworzenia planu zaprosiliśmy samego chłopca.

Ułożyliśmy plan, który składał się zarówno z czynności, które bardzo lubił i takich, za którymi nie przepadał, bo były jego słabą stroną. Proponowaliśmy zadania na zmianę z nim, on miał prawo wyboru kolejności ich wykonania. Co jakiś czas chłopiec prosił o nowy plan. W ten sposób pomogliśmy mu organizować czas wolny, zachęciliśmy do rysowania, układania itp. Chłopiec pomału odkrywał radość pokonywania trudności, poczuł, że to, co było nie do wykonania, stało się możliwe. Dzięki takim działaniom, zyskał również wielu kolegów, bo niektóre zadania wymagały uczestnictwa innych dzieci. Jest to bardzo dobra sytuacja do nauki współdziałania.

Plany edukacyjne

Ostatnim znaczącym działaniem, które pomaga mi w wykonywaniu zadań w zróżnicowanej grupie, są plany edukacyjne, których pomysł został zaczerpnięty przeze mnie z propozycji uczenia czytania wg Ireny Majchrzak⁶. Tworzeniem planów zajął się kolega pracujący razem ze mną w grupie. To on dbał, by zmieniać i urozmaicać zadania, dostosowywać je do aktualnych tematów. Plany są konstruowane dla wszystkich dzieci, zadania w miarę możliwości zróżnicowane pod względem trudności. Zawierają okre-

Wybrana część „Planu aktywności”

ślana przez wychowawcę liczbę zadań, które dzieci mają odczytać i wykonać. Wśród poleceń są zarówno zadania językowe, jak i matematyczne. Dzięki nim doskonalą umiejętność czytania i współdziałania, utrwalają materiał. Plany cieszyły się zainteresowaniem wszystkich dzieci w grupie.

Zorganizowanie pracy w takiej grupie było nie lada wyzwaniem. Ale przekonałam się, że nie tylko jest to realne, ale można również dzięki temu wiele zyskać.

⁵ Podpowiedzi manualne to kierowanie dzieckiem podczas działania za pomocą własnych dłoni. Mają one na celu naprowadzenie dziecka na pożądaną czynność i wykonywanie jej z czasem bez bezpośredniego nadzoru.

⁶ Propozycja Ireny Majchrzak to nauka czytania rozpoczynająca się od poznawania liter we własnym imieniu.

Co zaobserwowałam?

1. Dzieci lepiej się poznały (więcej interakcji, dzięki pracy w grupkach, grupy ciągle mieszane).
2. Dzieci zdrowe pomagały dzieciom niepełnosprawnym wykonywać swoje zadania (plany aktywności).
3. Dzieci naśladowały zachowania wychowawców względem siebie (robiły własne plany aktywności i plany edukacyjne).
4. Miały możliwość częstego powtarzania materiału, dzięki różnym zadaniom na ten temat (plany edukacyjne).
5. Poznały sposoby porozumiewania się z dziećmi niemówiącymi (książka komunikacji i Makaton).
6. Dzieci zdrowe zbliżyły się do dzieci niepełnosprawnych, poznając sposoby postępowania z nimi (czekanie na odpowiedź, powtarzanie pytań, podpowiedzi manualne).
7. Wszystkie dzieci miały możliwość brać aktywny udział w zajęciach (podział na grupy).
8. Poznały sposoby organizowania czasu wolnego (plany aktywności i kartki z aktywnościami).

Bardzo zróżnicowana grupa dzieci wymagała różnorodnych działań, ale oceniam ten rok pracy jako bardzo owocny. Mam poczucie, że zrobiłam dużo dla „swoich” dzieci, aby mogły się dobrze rozwinąć, cieszę się z ich osiągnięć. Staralam się nikogo nie zaniedbać, każdego wspomóc, w każdym zobaczyć jego mocne strony. Zdaję sobie sprawę, że to wszystko nie byłoby możliwe, gdyby nie ogromne wsparcie dyrekcji przedszkola i pomoc kolegi z grupy. Pani dyrektor uważnie obserwowała grupę, przez cały rok podsuwała nam dobre pomysły rozwiązywania problemów, służyła radą. Dzięki temu nasza praca jest bardziej owocna. Dzieci są szczęśliwe, a wychowawcy mają pewność, że zawsze mogą liczyć na fachową pomoc.

MONIKA CHODOROWSKA
Społeczne Przedszkole Integrycyjne STO
w Warszawie

W święto naszej Pani

*Idzie ścieżynką
złocista jesień
i tysiąc liści
w fartuszkę niesie.*

*A w każdym liściu
pani jesieni
zaklętych tysiąc
słońca promieni.*

*O jeden listek
jak serce złote
poproszę jesień,
w bukiet go wplotę.*

*I dam go naszej
Pani. Bo wiecie:
to nasza Pani
najlepsza w świecie.*

Irena Kwintowa